Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo įsteigiamas Teisingos pertvarkos fondas

(COM(2020) 22 final – 2020/0006 (COD))

ir dėl Pakeisto pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos bendros Europos regioninės plėtros fondo, „Europos socialinio fondo +“, Sanglaudos fondo ir Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondo nuostatos ir šių fondų bei Prieglobsčio ir migracijos fondo, Vidaus saugumo fondo ir Sienų valdymo ir vizų priemonės finansinės taisyklės

(COM(2020) 23 final – 2018/0196 (COD))

(2020/C 311/08)

Pranešėja **Ester VITALE**

Bendrapranešėjis **Petr ZAHRADNÍK**

Konsultavimasis	Europos Sąjungos Taryba, 2020 1 23
	Europos Parlamentas, 2020 1 29
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 175 straipsnio 3 dalis ir 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2020 5 13
Priimta plenarinėje sesijoje	2020 6 10
Plenarinė sesija Nr.	552
Balsavimo rezultatai	210/1/5
(už / prieš / susilaikė)	

1. **Išvados ir rekomendacijos**

1.1. EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad Teisingos pertvarkos fondas (TPF) yra pirmoji konkreti priemonė, padėsianti iki 2050 m. pasiekti labai plataus užmojo anglies dioksido poveikio neutralumo tikslą, ir atitinka Europos žaliąjį kursą.

1.2. EESRK yra susirūpinęs, kad teisingai pertvarkai numatytos investicijos neatitinka Europos Komisijos plataus užmojo žaliojo kurso, ir mano, kad reikėtų rasti papildomų išteklių padidinant daugiametę finansinę programą arba įvedant naujus nuosavus išteklius ar padidinant valstybių narių įnašus. ES turi pademonstruoti tokį užmojų mastą, kuris atitiktų kovos su klimato kaita iššūkį; vidutiniškai 40 % jos bendro biudžeto (2021–2027 m. DFF) turi būti skirta šiam klimato politikos tikslui.

1.3. EESRK rekomenduoja tiksliau apibrėžti TPF finansinę programą, nes pasiūlyme numatyta skirti tik 30 mlrd. EUR, o likusi suma priklauso nuo savanoriško valstybių narių priimamo sprendimo. EESRK nėra įsitikinęs, kad finansinė programa grindžiama konservatyviu požiūriu ir išankstinėmis sąlygomis.

1.4. EESRK supranta, kad TPF (ir viso Tvarios Europos investicijų plano) sėkmė priklauso nuo naujo pobūdžio privačiojo ir viešojo sektorių partnerystės, susijusios su finansavimu ir bendra atsakomybe. Reikalingas naujas viešojo ir privačiojo sektorių, įskaitant visus ekonomikos, socialinės ir aplinkosaugos sričių subjektus, paktas, kuriame būtų apibrėžtas finansavimas ir bendra atsakomybė. Kadangi Europos žaliojo kurso finansinis poreikis yra milžiniškas, o bendri ES biudžeto šaltiniai gana riboti, privačiojo sektoriaus vaidmuo bus labai svarbus. NVO turėtų padėti orientuoti TPF naudojimą visapusiškai įtraukiant visas visuomenės grupes ir kartu gerinant prieinamumą neįgaliesiems ir vyresnio amžiaus žmonėms.

1.5. EESRK pritaria kompleksiniam požiūriui, pagal kurį atsižvelgiama į ekonominius, socialinius, pramoninius ir technologinius perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos aspektus, įtraukiant vietos dalyvius, socialinius partnerius ir NVO. Būtina užtikrinti socialinių partnerių dalyvavimą rengiant ir įgyvendinant teisingos pertvarkos politiką ir strategijas. Profesinės sąjungos turėtų dalyvauti visuose teisingos pertvarkos proceso etapuose, kad įvairiais lygmenimis būtų apsaugoti darbuotojų interesai.

1.6. EESRK tikisi, kad pagal Europos semestrą vykstančiame Europos Komisijos ir valstybių narių dialoge aktyviai ir prasmingai dalyvaus socialiniai partneriai ir NVO.

1.7. EESRK palankiai vertina tai, kad teritorinių planų ir specialių programų stebėseną užtikrins stebėsenos komitetai, kuriems taikomos tos pačios taisyklės, kaip ir numatytos Bendrųjų nuostatų reglamente dėl Europos struktūrinių ir investicijų fondų.

1.8. EESRK rekomenduoja užtikrinti visapusišką ir veiksmingą socialinių partnerių ir NVO dalyvavimą TPF teritoriniuose planuose ir bet kokiose specialiose programose.

1.9. EESRK palankiai vertina valstybės pagalbos taisyklių lankstumą ir numatomas galimas pasekmes, kurios taip pat turėtų atspindėti Europos žaliojo kurso svarbą, visų pirma valstybėse narėse ir regionuose, kuriuose naudojama daug anglies ir išskiriama daug anglies dioksido. Valstybės pagalba, visų pirma žalioji valstybės pagalba, turėtų padėti pereiti prie ekologiškesnės ir įtraukesnės ekonomikos, nuolat didinant ir plačiau naudojant valstybės pagalbą, skirtą asmenų, kurie dažnai atskirti nuo atviros darbo rinkos, pavyzdžiui, neįgaliųjų, užimtumui skatinti.

1.10. Kadangi tvarus vystymasis ir klimato politika daro teigiamą poveikį viešosioms išlaidoms ir pašalina tam tikrus neigiamus išorės veiksnius (susijusius su sveikata, atkūrimu, atstatymu ir kt.), viešosioms investicijoms į aplinkos apsaugą ir kovą su klimato kaita neturėtų būti taikomi Stabilumo ir augimo pakte nustatyti apribojimai. Atsižvelgiant į šią precedento neturinčią krizę, dabar tai yra svarbiau nei bet kada nors. COVID-19 gali turėti didelių pasekmių ES piliečiams, jų sveikatai ir apskritai ekonomikai.

1.11. Šiuo metu COVID-19 pandemija yra svarbiausias prioritetas; ji griauna mūsų socialinį ir ekonominį gyvenimą, taip pat daro poveikį dabartinei ir būsimai ES fiskalinei politikai. Kartu dėl jos kyla precedento neturintis netikrumas, dėl kurio gali iš esmės pasikeisti ES biudžeto orientavimas ir paskirstymas. Naujausiuose Komisijos dokumentuose siūloma ir rekomenduojama likusią 2014–2020 m. turimų ES biudžeto išteklių dalį daugiausia skirti pandemijos padariniams švelninti. Derybose dėl kitos DFP EESRK atsižvelgs į visus būtinus pagrįstus pokyčius, kurie galėtų padėti išspręsti šią ypač sudėtingą padėtį.

1.12. EESRK pritaria Europos Komisijos pasiūlymui „Next Generation ES“, siekiant sustiprinti pertvarkos mechanizmą reaguojant į krizę, ir jos naujam pasiūlymui dėl kito ilgalaikio ES biudžeto.

1.13. EESRK teigiamai vertina galimybę valstybėms narėms parengti specialią TPF programą. EESRK vertina ir remia svarbų regionų vaidmenį TPF programavimo, valdymo ir įgyvendinimo procese pagal subsidiarumo principą. Be to, EESRK rekomenduoja atsižvelgti į skirtingą valstybių narių ir regionų pasirengimo pereiti prie neutralaus anglies dioksido poveikio lygį, taip pat į skirtingą švarios energijos gamybos potencialą ES. Be to, reikia atsižvelgti į skirtingą valstybių narių ir regionų piliečių požiūrį į aktyvų dalyvavimą užtikrinant klimato apsaugą.

1.14. EESRK labai palankiai vertintų tvarių projektų sąrašo paskelbimą siekiant dalytis geriausia patirtimi. Taip pat turėtų būti viešai skelbiama konkrečių vadovaujančiųjų institucijų teikiama parama, taip padedant sudaryti palankias sąlygas investicijoms. Tai padidins skaidrumą ir padės išvengti nevienodos informacijos rizikos.

1.15. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad reikia užtikrinti papildomumą tarp priemonių, finansuojamų TPF lėšomis ir bendrai finansuojamų pagal programos „InvestEU“ 2 ramstį, ir finansuojamų taikant viešojo sektoriaus paskolų priemonės Teisingo perėjimo mechanizmo 3 ramstį.

1.16. EESRK įspėja, kad reikia rasti tinkamą pusiausvyrą tarp ekonomikos restruktūrizavimo priemonių ir priemonių, kuriomis užtikrinama dėl pertvarkos proceso nukentėjusių darbuotojų apsauga ir perkvalifikavimas.

1.17. Švietimo ir mokymo sistema yra labai svarbi remiant pertvarkos procesus. EESRK rekomenduoja daugiau išteklių skirti sanglaudos politikai siekiant stiprinti ir atgaivinti vidurinio ir universitetinio švietimo sistemą nustatant tikslines ir į dabartinius poreikius orientuotas mokslines ir technologines gaires.

1.18. EESRK tikisi, kad didelė dalis TPF išteklių bus skirta padidinti investicijas, kurių reikia padėti darbuotojams pereiti iš vienos darbo vietos į kitą. Vis dėlto reikėtų užtikrinti pusiausvyrą tarp investavimo į prie naujų ekologiškesnio užimtumo formų pereinančių darbuotojų perkvalifikavimo ir nukentėjusių bendruomenių asmenų, kurie naujai patenka į darbo rinką turėdami naujoms darbo formoms reikalingų įgūdžių, rengimo. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas labiausiai nuo darbo rinkos nutolusių asmenų, pavyzdžiui, jaunimo ir neįgaliųjų, užimtumo rėmimui.

2. **Bendroji informacija**

2.1. Komisija pristatė ilgalaikę strateginę viziją, kaip iki 2050 m. sukurti klestinčią, modernią ir konkurencingą neutralizuoto poveikio klimatui ekonomiką. Kaip nurodyta komunikate dėl Europos žaliojo kurso, Komisija siūlo sukurti Teisingos pertvarkos mechanizmą, kuris papildytų jau pateiktus 2021–2027 m. laikotarpio biudžeto ir teisės aktų pasiūlymus. Teisingos pertvarkos mechanizmui skirtas 100 mlrd. EUR paketas bus paskirstytas 2021–2027 m. laikotarpiu siekiant remti ir skatinti pertvarkyti veiklą, dėl kurios išmetama kenksmingų teršalų, mažinti akmens anglies naudojimą, skatinti vartojimo efektyvumą ir perėjimą prie švaresnių technologijų visuose gamybos sektoriuose. Pradinis fondo biudžetas bus 7,5 mlrd. EUR; numatoma, kad ši suma padidės iki 100 mlrd. EUR, kadangi bus pasitelktas nacionalinis bendras finansavimas, „InvestEU“ ir Europos investicijų banko finansinė parama.

2.2. Teisingos pertvarkos mechanizmą sudaro trys ramsčiai:

— Teisingos pertvarkos fondas, įgyvendinamas pagal sanglaudos politiką. Šis fondas sukuriamas specialiu reglamentu, kuriame nustatoma konkretus jo tikslas, geografinė aprėptis, finansinių išteklių paskirstymo metodika ir teritorinių teisingos pertvarkos planų, reikalingų programavimui pagrįsti, turinys. Fondas pirmiausia suteiks regionams subsidijas, skirtas remti darbuotojus – pavyzdžiui, padėdant jiems įgyti įgūdžių ir gebėjimų, kuriuos būtų galima panaudoti ateities darbo rinkoje – MVĮ, startuoliams ir verslo inkubatoriams, kurie atitinkamuose regionuose kuria naujas verslo galimybes. Jis taip pat rems investicijas pereinant prie švarios energetikos, įskaitant investicijas į energijos vartojimo efektyvumą,

— speciali „InvestEU“ sistema apims energetikos ir transporto infrastruktūros projektus, įskaitant dujų infrastruktūrą ir centralizuotą šilumos tiekimą, taip pat priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo projektus,

— EIB įgyvendinama viešojo sektoriaus paskolų priemonė, skirta suteikti finansinius išteklius susijusių regionų vietos valdžios institucijoms. Finansavimą iš ES biudžeto galėtų papildyti palūkanų subsidija arba investicijų dotacija, kuri bus derinama su EIB teikiamomis paskolomis.

2.3. Bus atlaisvinta papildomų viešųjų ir privačiųjų išteklių ir numatytos sektorių valstybės pagalbos taisyklės, leisiančios lengviau naudoti nacionalines lėšas teisingos pertvarkos tikslus atitinkantiems projektams.

2.4. Neatskiriama Teisingos pertvarkos mechanizmo dalis bus ir konsultacinė parama bei techninė pagalba regionams.

2.5. Teisingo perėjimo fondui bus taikomas pasidalijamojo valdymo principas ir juo galės naudotis visos valstybės narės. Skiriant asignavimus bus atsižvelgiama į su pertvarka susijusius iššūkius, kurie kyla pagal anglies dioksido kiekį taršiausiems regionams, ir socialinius uždavinius, susijusius su galimu darbo vietų praradimu.

2.6. Valstybės narės papildys savo asignavimus Teisingos pertvarkos fondui iš savo išteklių pagal ERPF ir ESF+. Šių perkėlimų suma bus bent 1,5 karto ir ne daugiau kaip 3 kartus didesnė už TPF asignavimus. Tačiau valstybės narės neturėtų skirti daugiau kaip 20 % savo pradinio ERPF ir ESF+ asignavimo ir turės pagrįsti šiuos papildomus išteklius. Valstybės narės taip pat imsis veiksmų naudodamos nuosavus išteklius.

2.7. Komisija ir valstybės narės susitars dėl programavimo ir teritorijų nustatymo proceso, kuriame bus vadovaujamasi Europos semestro procesu. Valstybės narės raginamos pateikti teritorinius planus, kuriuose būtų išdėstytas pertvarkos procesas iki 2030 m. Juose valstybės narės nustatys kiekvienos teritorijos socialinius, ekonominius ir aplinkos apsaugos uždavinius ir perkvalifikavimo bei aplinkos atkūrimo poreikius. Fondo parama bus sutelkta į teritorijas, atitinkančias NUTS 3 lygio regionus.

2.8. Patvirtinus teritorinius teisingos pertvarkos planus, bus galima teikti TPF paramą ir pasitelkti mechanizmus, leidžiančius pasinaudoti „InvestEU“ ir EIB. Kaip ir visų sanglaudos politikos programų atveju, bus atliekama taip remiamų programų laikotarpio vidurio peržiūra.

2.9. TPF papildys sanglaudos politikos fondus. Taigi reikia iš dalies pakeisti pasiūlymą dėl reglamento, kuriuo nustatomos bendros Europos regioninės plėtros fondo, „Europos socialinio fondo +“, Sanglaudos fondo ir Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondo nuostatos ir šių fondų bei Prieglobsčio ir migracijos fondo, Vidaus saugumo fondo ir Sienų valdymo ir vizų priemonės nuostatos, siekiant į jį įtraukti TPF kaip naują sanglaudos politikos fondą.

3. **Bendrosios pastabos**

3.1. EESRK pritaria ES strategijai dėl ilgalaikio išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo ir jos tikslui, kad Europos Sąjunga iki 2050 m. taptų neutralizuoto poveikio klimatui ekonomika. EESRK palankiai vertina tai, kad ekologiškas tikslas yra vienas svarbiausių būsimos sanglaudos politikos prioritetų, jam skirta ne mažiau kaip 30 % Europos regioninės plėtros fondo ir 37 % Sanglaudos fondo lėšų. Tačiau EESRK reiškia susirūpinimą dėl to, kad teisingai pertvarkai numatytos investicijos neatitinka plataus užmojo Europos Komisijos žaliojo kurso. Dešimčiai metų siūlomas finansavimas yra toks, koks būtų reikalingas kiekvienais metais, kad iki 2050 m. būtų tinkamai užtikrintas neutralus poveikis klimatui. EESRK mano, kad reikia padidinti DFP numatytas išlaidas. Norint iš tiesų įgyvendinti žaliajame kurse nustatytus plataus užmojo tikslus, reikia padidinti ES biudžetą įvedant naujus nuosavus išteklius ar padidinant valstybių narių įnašus.

3.2. EESRK palankiai vertina pastangas pritaikyti 2021–2027 m. ES daugiametę finansinę programą prie klimato srities poreikių ir iššūkių pasitelkiant TPF ir platesne prasme įgyvendinant visapusišką Tvarios Europos investicijų planą, kurio didžiausia dalis, skirta Teisingos pertvarkos fondui. Nors Teisingos pertvarkos fondas yra pirmas konkretus žingsnis sprendžiant finansų ir investicijų klausimą, EESRK pažymi ir pabrėžia, kad reikia praktiškai įgyvendinti kitas Europos žaliajame kurse numatytas užduotis. Priešingu atveju Teisingos pertvarkos fondo veiksmingumas būtų ribotas.

3.3. Kaip jau nurodyta ankstesnėse nuomonėse ([1]), EESRK sutinka, kad tikslinis finansavimas turėtų būti teikiamas pagal sanglaudos politiką, taikant Teisingos pertvarkos fondo mechanizmą. Tačiau finansavimas turėtų būti skiriamas iš tinkamų *ad hoc* asignavimų, kad nebūtų toliau mažinamos sanglaudos politikos lėšos.

3.4. Be to, ESF + atveju privalomas perkėlimas galėtų sukelti nenumatytų interesų konfliktų. Pavyzdžiui, gali kilti klausimų dėl paramos asmenims, kuriems gresia skurdas, arba pramonės darbuotojams, kuriems gresia pavojus prarasti darbą. Tokie interesų konfliktai galėtų neigiamai paveikti pritarimą visai klimato politikai. Bet kuriuo atveju ESF + taikymo srities išplėtimas turi būti vykdomas kartu didinant išteklius.

3.5. Kadangi tvarus vystymasis ir klimato politika daro teigiamą poveikį viešosioms išlaidoms ir pašalina tam tikrus neigiamus išorės veiksnius (susijusius su sveikata, atkūrimu, atstatymu ir kt.), viešosioms investicijoms į aplinkos apsaugą ir kovą su klimato kaita neturėtų būti taikomi Stabilumo ir augimo pakte nustatyti apribojimai. Atsižvelgiant į šią precedento neturinčią krizę, dabar tai yra kaip svarbiau nei bet kada anksčiau. COVID-19 gali turėti didelių pasekmių ES piliečiams, jų sveikatai ir apskritai ekonomikai.

([1]) Žr. EESRK nuomonę dėl 2021–2027 m. Bendrųjų nuostatų reglamentų, OL C 62, 2019 2 15, p. 83.

3.6. EESRK yra įsitikinęs, kad tarp pandemijos krizės sprendimų ir žaliojo kurso uždavinių yra daug bendrų interesų ir tikslų. Tačiau atrodo tikslinga iš naujo apibrėžti kai kurių žaliojo kurso tikslų įgyvendinimą, ypač jų įgyvendinimo terminus. Labai rekomenduojama užtikrinti tam tikrą lankstumą (panašiai kaip fiskalinių ir valstybės pagalbos taisyklių atveju).

3.7. Negalima įsivaizduoti didelių investicijų į kovą su klimato kaita ir ekologinę pertvarką, jei išliks deficito apribojimai. Žinoma, tai nereiškia, kad atsisakoma įprasto reikalavimo stabilizuoti viešuosius finansus, tačiau tai reiškia, kad reikia pasirinkti vieną iš dviejų alternatyvų: arba mes tikrai norime pakeisti visuotinio atšilimo procesą ir tokiu atveju turime rasti didžiules sumas investicijoms, arba mes tiesiog norime įvesti tam tikras taisomąsias priemones, kad sąžinė būtų rami ir išliktų geri viešieji finansai.

3.8. EESRK mano, kad siekiant, jog pertvarka būtų ekonomiškai tvirtesnė ir politiškai patikimesnė, reikėtų kuo greičiau imtis veiksmų, kad būtų panaikinta tiesioginių ir netiesioginių subsidijų schema iškastinio kuro sektoriui, dėl kurios patiriamos didžiulės aplinkosauginės, socialinės ir ekonominės sąnaudos, kurios gali sunaikinti klimato politikos srityje padarytą pažangą.

3.9. Palaipsniui panaikinant subsidijavimą iškastiniam kurui ir skatinant besiformuojantį sektorių, pavyzdžiui, atsinaujinančiųjų energijos išteklių sektorių, ir sukuriant vienodas sąlygas, atsinaujinantieji energijos šaltiniai duoda naudos vartotojams įperkamumo, ekonomikos klestėjimo ir klimato tvarumo požiūriu.

3.10. TPF yra subalansuota subsidijų ir finansinių priemonių, koordinuoto požiūrio ir centralizuotai valdomo požiūrio simbiozė. Reikalingas naujas viešojo ir privačiojo sektorių, įskaitant visus ekonomikos, socialinės ir aplinkosaugos sričių subjektus, paktas, kuriame būtų apibrėžtas finansavimas ir bendra atsakomybė. Tačiau tam, kad jis būtų veiksmingai įgyvendintas, reikės naujų valdymo ir valdysenos pajėgumų. EESRK palankiai vertina tai, kad Europos Komisija padės valdžios institucijoms ir tvarių projektų rengėjams visais šių projektų etapais: nuo jų planavimo iki įgyvendinimo.

3.11. Kad šis metodas būtų sėkmingas, labai svarbu skatinti prie sistemos prisijungti privatų kapitalą. Remiantis abipusiško naudingumo principu (angl. *win-win*), reikės sudaryti naują viešojo ir privačiojo sektorių partnerystę.

3.12. EESRK pritaria kompleksiniam požiūriui, pagal kurį atsižvelgiama į ekonominius, socialinius, pramoninius ir technologinius perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos aspektus, įtraukiant vietos dalyvius, socialinius partnerius ir NVO. Darnaus vystymosi klausimas turi būti nuosekliai sprendžiamas visose politikos srityse ir turi būti siekiama sukurti valstybių narių konvergencijos modelį. EESRK rekomenduoja užtikrinti visų suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą visais lygmenimis, spręsti pasikeitusio ekonominio modelio poveikio užimtumui klausimą ir jį valdyti vykdant socialinį dialogą, susiejantį nacionalinį ir Europos lygmenis.

3.13. EESRK mano, kad perėjimo prie neutralaus anglies dioksido poveikio ekonomikos procesas taip pat priklauso nuo investicijų į prieinamas ir tvarias viešojo transporto sistemas ir apstatytą aplinką. Kartu su ERPF, TPF turėtų būti naudojamas anglies dioksido poveikio neutralumui skatinti investuojant į šias sritis taip, kad jomis galėtų naudotis visi visuomenės nariai ir kad jos būtų prieinamos neįgaliesiems ir vyresnio amžiaus žmonėms.

3.14. EESRK mano, kad siekiant užsitikrinti socialiniu požiūriu teisingą pertvarką būtina darbuotojų, įmonių ir pilietinės visuomenės parama ir pasitikėjimas ir palankios sąlygos svarbiausiems ekonominiams pokyčiams, kurie būtini norint išgelbėti planetą nuo klimato kaitos. Bet kuriuo atveju iškastinio kuro erai užbaigti Europoje reikia investicijų, kurios leistų užtikrinti darbuotojų apsaugą, kurti naujas darbo vietas ir remti vietos plėtrą. Dėl pertvarkos procesų reikia derėtis su socialiniais partneriais ir pilietinės visuomenės organizacijomis ir jie turi būti siejami su skaidrumu ir veiksminga ryšių politika.

3.15. EESRK įspėja, kad reikia rasti tinkamą pusiausvyrą tarp ekonomikos restruktūrizavimo priemonių ir priemonių, kuriomis užtikrinama dėl pertvarkos proceso nukentėjusių darbuotojų apsauga ir perkvalifikavimas. Taip pat reikėtų užtikrinti pusiausvyrą tarp investavimo į prie naujų ekologiškesnio užimtumo formų pereinančių darbuotojų perkvalifikavimą ir nukentėjusių bendruomenių asmenų, kurie naujai patenka į darbo rinką turėdami naujoms darbo formoms reikalingų įgūdžių, rengimo. Ypatingą dėmesį reikia skirti labiausiai nuo darbo rinkos nutolusių asmenų, pavyzdžiui, jaunimo ir neįgaliųjų, užimtumo rėmimui.

3.16. EESRK palankiai vertina tai, kad TPF siekia rasti sprendimus, kaip šalinti akmens anglių kasybos pramonės nuosmukio padarinius, ir atliepti poreikį remti gamybos pramonės sektorius, kad jie galėtų tvariai išsaugoti savo veiklą, ir šalinti konkrečias socialines pasekmes, tačiau pažymi, kad neturėtų būti apsiribojama priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo procesų finansavimu. EESRK tikisi, kad dalis TPF išteklių bus skirta skatinti investicijas, kurios būtinos darbuotojams ir bendruomenėms, susijusiems su priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo proceso vertės grandine siekiant padėti jiems pereiti iš vienos darbo vietos į kitą.

3.17. Švietimo ir mokymo sistema yra labai svarbi remiant pertvarkos procesus. EESRK rekomenduoja daugiau išteklių skirti vidurinio ir universitetinio švietimo sistemai stiprinti ir atgaivinti nustatant tikslines ir į dabartinius poreikius orientuotas mokslines ir technologines gaires panaudojant visus turimus sanglaudos politikai skirtus išteklius.

3.18. EESRK pritaria sprendimui skatinti ir remti novatoriškus ir tvarius patentus ir startuolius. Turi apsimokėti remti įmones, vykdančias atsakingą ir tvarią veiklą ir kuriančias ekologinius sprendimus bendruomenės gerovei.

3.19. TPF išteklių programavimas bus glaudžiai susietas su Europos semestro sistema, kaip jau numatyta 2021–2027 m. su sanglaudos politika susijusių fondų reglamentuose. EESRK yra įsitikinęs, kad šalia pagal sanglaudos politikos taisykles numatytos stebėsenos, ES ekonomikos valdymo sistema bus naudojama stebėti, kaip valstybėse narėse įgyvendinamas Teisingos pertvarkos fondas palaikant kasmetinį struktūrinį valstybių narių ir Europos Komisijos dialogą. Todėl EESRK tikisi, kad šiame Europos Komisijos ir valstybių narių dialoge aktyviai ir prasmingai dalyvaus socialiniai partneriai ir NVO.

3.20. EESRK palankiai vertina nuostatą, kad TPF turi būti programuojamas pagal vieną ar keletą teisingos pertvarkos teritorinių planų, kuriuose apibrėžiamas pertvarkos procesas iki 2030 m., laikantis nacionalinių energetikos ir klimato srities veiksmų planų ir pereinant prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos. EESRK pritaria galimybei valstybėms narėms parengti specialią TPF skirtą programą.

3.21. EESRK rekomenduoja užtikrinti visapusišką ir veiksmingą socialinių partnerių ir NVO dalyvavimą TPF teritoriniuose planuose ir bet kokiose specialiose programose.

3.22. EESRK palankiai vertina tai, kad teritorinių planų ir specialių programų stebėseną užtikrins stebėsenos komitetai, kuriems taikomos tos pačios taisyklės, kaip ir numatytos Bendrųjų nuostatų reglamente dėl Europos struktūrinių ir investicijų fondų.

4. **Konkrečios pastabos**

4.1. EESRK yra įsitikinęs, kad reikia parengti tikslesnę finansinę programą ne tik TPF, bet ir visam Teisingos pertvarkos mechanizmui ir Tvarios Europos investicijų planui. EESRK priduria, kad neužtikrinamas išteklių, viršijančių 30 mlrd. EUR, sutelkimas (t. y. 1,5 karto JTF asignavimą viršijantys lėšų perkėlimai nėra privalomi). Taip pat yra daug neišspręstų klausimų dėl specialios programos „InvestEU“ tvarkos ir dėl EIB skolinimo viešajam sektoriui priemonės.

4.2. EESRK yra susirūpinęs dėl to, kad sprendimas per dešimt metų apie 1 000 mlrd. EUR skirti ekologinei pertvarkai, be kita ko, sutelkiant viešąsias ir privačias investicijas pagal programą „InvestEU“, galėtų atimti išteklius iš kitų sektorių, gaunančių šio fondo lėšas. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad reikia užtikrinti papildomumą tarp priemonių, finansuojamų TPF lėšomis ir finansuojamų pagal programos „InvestEU“ 2 ramstį, ir finansuojamų taikant viešojo sektoriaus paskolų priemonės Teisingo perėjimo mechanizmo 3 ramstį.

4.3. Be to, žaliojo kurso tikslai taip pat bus remiami bendros žemės ūkio politikos lėšomis ir 40 % viso jos biudžeto bus skirta klimato srities tikslams remti. Šiuo požiūriu bus svarbu išlaikyti nacionalinių Vyriausybių ir ES institucijų įsipareigojimą kaip ir anksčiau investuoti į sanglaudą.

4.4. EESRK labai palankiai vertina siūlomas procedūras dėl lankstesnio valstybės pagalbos aiškinimo ir tolesnio supaprastinimo, kurį Komisija pasiūlė atsižvelgdama į platesnę politikos sistemą, apibrėžtą komunikate dėl Tvarios Europos investicijų plano. Siekiant, kad investicijos atitiktų naują augimą, reikia kitokių taisyklių.

4.5. EESRK supranta logiką, kuria vadovaujamasi nustatant gerai kiekybiškai įvertintus tinkamumo gauti TPF finansavimą kriterijus, ir jiems pritaria.

4.6. Žalioji valstybės pagalba:

— taikyti žaliąsias sąlygas valstybės pagalbai, skirtai didelį anglies dioksido pėdsaką paliekančių ar daug žaliavų naudojančių sektorių įmonėms,

— taikyti panašias žaliąsias sąlygas šių sektorių naujoms ir atidėtoms banko paskoloms (su valstybės garantijomis arba be jų),

— atsisakyti teikti valstybės pagalbą įmonėms ir sektoriams, kurie negali arba nenori taikyti mažo anglies dioksido kiekio ar žiedinių technologijų ir perkvalifikuoti darbuotojų naujoms darbo vietoms,

— paspartinti atsinaujinančiųjų energijos išteklių, viešojo keleivinio transporto, žiedinių statybos projektų ir infrastruktūros planavimo procedūras. Įmonės kovoja dėl išlikimo ir valstybės pagalba joms reikalinga nedelsiant.

Siekiant sumažinti pradinę administracinę naštą, teikdamos valstybės pagalbą Vyriausybės gali nuspręsti taikyti lengvą ekologinį testą ir griežtesnį ekologinį testą *ex-post*. Jei įmonė pažeidžia sutartas žaliąsias sąlygas, ji turi grąžinti dalį valstybės pagalbos arba ją visą, atsižvelgiant į pažeidimo rimtumą. Be to, siekiant kaip įmanoma sumažinti biurokratizmą, siūloma orientuotis į pagrindinius sektorius, išskiriančius daug anglies dioksido ir naudojančius daug žaliavų ([2]).

4.7. EESRK taip pat palankiai vertina tai, kad nurodytos sritys, kuriose TPF lėšos gali būti skiriamos, ir sritys, kuriose finansavimas negalimas. Lėšų paskirstymo metodas padeda užtikrinti, kad lėšos būtų pakankamai sutelktos į valstybes nares, kurios sprendžia sudėtingiausius uždavinius, ir kartu teikia didelę paramą visoms valstybėms narėms. Konkrečiau, valstybės narės, kurių BNP vienam gyventojui yra mažesnės nei 90 % ES vidurkio, visų pirma gautų apie du trečdalius TPF lėšų.

4.8. Šiomis aplinkybėmis EESRK rekomenduoja suteikti daugiau galimybių ne tik MVĮ, bet ir kitiems subjektams, nes svarbiausios kasybos ir sunkiosios pramonės įmonės, kurioms poveikį daro klimato politika, paprastai yra didelės. Be to, šios įmonės dažnai sukuria daug deramų darbo vietų ir yra labai svarbios regionų ekonominei gerovei. Nedarbo prevencija turėtų tapti pagrindiniu teritorinių planų tikslu. Ji turėtų apimti ne tik pagalbą dabartiniams darbuotojams pereiti prie naujų užimtumo formų, bet ir paramą jaunimui ir asmenims, atskirtiems nuo atviros darbo rinkos, pavyzdžiui, neįgaliesiems, ieškant darbo šiuose besivystančiuose sektoriuose.

4.9. EESRK palankiai vertina tai, kad daugiau dėmesio skiriama vietos ir regionų valdžios institucijoms siekiant suteikti joms tiesioginę atsakomybę valdyti projektus ir praktiškai įgyvendinti teritorinį požiūrį, nes pagrindiniai teisingos pertvarkos teritorinių planų vienetai yra NUTS 3 lygio regionai.

4.10. Socialiniai partneriai ir šioje srityje veikiančios NVO turėtų dalyvauti rengiant ir įgyvendinant plataus užmojo išmetamųjų teršalų mažinimo politiką ir strategijas, siekiant teisingo perėjimo, užtikrinančio deramas darbo vietas ir švarios energijos sistemų ir tvarios darbo kokybės pusiausvyrą. Profesinės sąjungos turėtų dalyvauti visuose teisingos pertvarkos proceso etapuose, kad įvairiais lygmenimis būtų apsaugoti darbuotojų interesai.

([2]) Gana didelį anglies dioksido pėdsaką turi ir daug žaliavų naudoja šie sektoriai: 1) transportas: kelių, oro ir vandens transportas daugiausia varomas iškastiniu kuru; 2) gamyba: daugelis gamintojų vis dar naudojasi energijai ir žaliavoms imliomis technologijomis; 3) statyba: daugelis statybininkų vis dar naudoja neperdirbamas ir energijai imlias medžiagas, pavyzdžiui, cementą; 4) energetika: perėjimas nuo iškastinio kuro prie atsinaujinančiųjų išteklių energijos yra labai laipsniškas.

4.11. Siekiant numatytų rezultatų Komisijos požiūris į teritorijų tinkamumą finansuoti yra ribojantis, atsižvelgiant į tai, kad finansavimas gali būti skiriamas tik toms šalims, kurios taiko ir pateikia teisingos pertvarkos planą. Todėl EESRK ragina visas valstybes nares kuo greičiau parengti savo planus, kad paramą galėtų gauti daugelis planuose nurodytų regionų visos Europos darbuotojų.

4.12. EESRK palankiai vertina Bendrųjų nuostatų reglamento pritaikymą siekiant sukurti aiškų ir skaidrų būsimos ES sanglaudos politikos ir jos orientavimo į klimato klausimus teisinį pagrindą.

4.13. Atsižvelgdamas į didelį netikrumą dėl pertvarkos poveikio užimtumui ir galimo jo geografinio pasiskirstymo, EESRK pažymi, kad būtų buvę geriau iš anksto geografiškai nepaskirstyti TPF lėšų. Kitas susirūpinimą keliantis klausimas – fondo valdymas. Tik nacionalinės Vyriausybės galės nustatyti reikalavimus atitinkančias vietoves ir joms skiriamo finansavimo dydį. Atsižvelgiant į tai, kad trūksta regioninių asignavimų, kyla rizika, kad gali atsirasti subnacionalinio lygmens finansavimo paskirstymo disbalansas ir kad išteklių negaus vietovės, kurios yra mažiau pažeidžiamos neigiamo klimato kaitos tikslų poveikio.

4.14. EESRK pažymi, kad reikės atidžiai stebėti ketinimą pasikliauti „InvestEU“ ir EIB sutelkti atitinkamai 45 mlrd. EUR ir 25–30 mlrd. EUR, kad nepasikartotų su ESIF investicijomis susijusios problemos ([3]). Būtina užtikrinti, kad šios investicijos visiškai atitiktų Paryžiaus susitarimą ir kad ES tikslai suteiktų Europai galimybę tapti pirmuoju neutralaus poveikio klimatui žemynu.

4.15. EESRK pritaria Europos Komisijos pasiūlymui „Next Generation ES“, siekiant sustiprinti pertvarkos mechanizmą reaguojant į krizę, ir jos naujam pasiūlymui dėl kito ilgalaikio ES biudžeto. EESRK tikisi, kad visas Teisingos pertvarkos fondo biudžetas bus padidintas iki 40 mlrd. EUR ir kad bus sustiprintas tinkamas pereinamojo laikotarpio režimas pagal programą „InvestEU“. EESRK taip pat pritaria Komisijos pasiūlymui dėl viešojo sektoriaus paskolos, kuri sutelks 25–30 mlrd. EUR. Taip, taikant tinkamą pertvarkos mechanizmą, bus galima sutelkti bent 150 mlrd. EUR viešųjų ir privačiųjų investicijų.

4.16. Sanglaudos politikai po 2020 m. skirto plataus užmojo biudžeto išsaugojimas turi išlikti pagrindiniu prioritetu sprendžiant klimato kaitos problemą teritoriniu lygmeniu. Kitaip tariant, papildomo fondo įsteigimas neturėtų būti dingstis derybose dėl DFP mažinti sanglaudos politikos biudžetą.

4.17. EESRK susirūpinimą kelia programavimo procesas, atsižvelgiant į tai, kad dar reikia priimti teisės aktą ir iš dalies pakeisti Bendrųjų nuostatų reglamentą. Komisija tikisi, kad teritoriniai planai bus patvirtinti 2020 m. antrąjį pusmetį, o TPF programos bus priimtos 2021 m. Dėl to gali būti vėluojama įgyvendinti kai kurias sanglaudos politikos programas.

2020 m. birželio 10 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas
Luca JAHIER

([3]) Audito Rūmų specialioji ataskaita Nr. 03/2019. Kai kuri ESIF pagalba tik pakeitė kitą EIB ir ES finansavimą, o kai kurios lėšos buvo skirtos projektams, kuriems galėjo būti naudojami kiti viešojo ar privačiojo finansavimo šaltiniai. Galiausiai ESIF pritrauktų papildomų investicijų sąmata kartais buvo pervertinta, o dauguma investicijų buvo nukreiptos kai kurioms didesnėms ES 15 valstybėms narėms, turinčioms konsoliduotus nacionalinius bankus.